

Med a mlieko. O dôstojnosti latinského jazyka (Siedma časť)

Lucia Laudoni

19. novembra 2021 ✝ Kultúra

pokračovanie

Keď si ponorení do oblakov spánku líhame do postele, máme pod hlavou vankúš a nie kľbko hadov. Nech sa aj náš jazyk stane vzácnym vankúšom, na ktorom nájdú domov požehnané slová, nie chrobač, larvy a mole.

Oráč obrábajúci pôdu hľadá mocný nástroj. Prútik tvrdú zem nepoorie. Treba nám pluh, ten však naši digitálni iluzionisti radšej vystavia v múzeu ako hrdzavú spomienku na skanzen *in finibus terrae*.

Pero bez tuhy, kalamár bez atramentu, stolička bez nôh a rám bez okennej tabule, ako nám chcete slúžiť?

Ukradnúť latinskej liturgii latinčinu, to je ako odrezať stolu či stoličke nohy. Rozladiť klavír a potom sa diviť, prečo nehrá čisto.

Liturgický klavír sa ladí biskupskou berlou. Keď však biskup zradí svoje ovce, blesk Božieho hnevu mu vrazí do berly skôr, než stihne vypustiť z úst ďalšiu a ďalšiu bublinu mlčania, alebo, čo je ešte horšie, bludu.

Prázdne bubliny vo vzduchu praskajú a miznú a nemajú moc nad slovami magistéria *ad perpetuam rei memoriam*.

Zostúpme teraz k hrobu svätého Petra. V kalendári svieti 22. február 1962 a pápež Ján XXIII. kladie k nohám rybára ľudí text svojej apoštolskej konštitúcie *Veterum sapientia*. Širšej verejnosti relatívne neznámy dokument by hrobári jazyka starých i nových Rimanov veľmi radi potajomky pochovali spolu s naftalínom voňajúcimi stránkami predvojnových slovníkov.

Vytiahnime z koša nevedomosti obsah jedného z najdôležitejších pápežských svedectiev o latinskom jazyku. Budú slová rímskeho patriarchu rozprávkovým bozkom, ktorý prebudí spiacu Šípkovú Ruženku?

Nielen z chleba je člověk živý.

Zdroj: archív L. Laudoni

Veterum sapientia sa z koncepčného hľadiska skladá z dvoch častí. V prvej časti Svätý Otec zhromažďuje argumenty, prečo je potrebné venovať latinčine zvýšenú pozornosť a *pars secunda* prináša niekoľko praktických odporúčaní. Posvietme si paškálom pravdy na riadky nie tak staré, aby sme ich mohli vyhlásiť za zlomený valček zo storočia fonografov. *Veterum sapientia* sa zrodila v roku 1962 v ovzduší II. vatikánskeho koncilu, toho koncilu, na ktorý by *pugnatores contra Latinitatem* najradšej prisahali ako na Bibliu.

Eloquium literárnych pamätníkov staroveku nie je niečo, pred čím by kresťania mali zatvárať oči. *Veterum sapientia* začína laudáciou na múdrosť antických autorov. Otcovia a učitelia Cirkvi (*Ecclesiae enim patres et doctores*) v nich rozoznávajú (*agnoverunt*) prípravu duší na prijatie bohatstva z výšin nebies, ktoré Ježiš Kristus v plnosti časov sprostredkoval smrteľníkom: „*Animorum praeparationem ad supernas suscipiendas divitias quas Christus Iesus in dispensatione plenitudinis temporum cum mortalibus communicavit.*“ Izraelskí proroci narovnávali Pánovi chodníky a grécko-rímski kustódi múdrosti tie isté chodníky nevedomky zametali.

Príchod kresťanstva nebol žiadne *diluvium diluviorum*, povodeň povodní, ktorá by z antických hodnôt stvorila Atlantídu. Dajme opäť slovo pápežskej konštitúcii: „... *ut in ordine rerum christianarum instaurato nihil sane perierit, quod verum, et iustum, et nobile, denique pulchrum ante acta saecula peperissent.*“ „S nastolením kresťanského poriadku vecí (ergo, keď kresťanstvo bolo uvedené do sveta) sa veru nestratilo (nepominulo) nič pravdivé, spravodlivé a vznešené, jedným slovom krásne, čo sa zrodilo v predchádzajúcich storočiach.“ Prechod od antiky k novému kresťanskému veku bol vyoperovaním nádoru pohanstva, liečbou, nie vraždou, aby telo civilizácie mohlo žiť.

Pápež po úvodnom exordiu obracia pozornosť na latinský jazyk a kladie ho do dlaní Prozreteľnosti: „*Siquidem non sine divino consilio illud evenit.*“ „Totiž nie bez božského plánu (zámeru, úmyslu) sa to udialo.“ Čo vlastne? Jazyk, ktorý bol akousi neviditeľnou, niťami poézie vyšívanou vlajkou Rímskej ríše, a ktorý zhromažďoval pôvodne znepriatelené národy pod egidu Impéria, stal sa úradnou rečou apoštolského stolca. Lingvistické „lepidlo“ lepiace dušu k duši – a srdcia k Bohu.

Latinčina – hrebeň, ktorý dokáže učesať strapaté myšlienky.

Zdroj: archív L. Laudoni

Ján XXIII. na tomto mieste vymenúva zaujímavé vlastnosti, ktorým by sa *sermo Latinus* mohol pochváliť: nevzbudzuje závisť (*invidiam non commoveat*), javí sa voči každému jednotlivému národu nestranný (*singulis gentibus se aequabilem praestet*) a nezvýhodňuje žiadnu zo strán (*nullius partibus faveat*).

Latinčina má mediačné poslanie a nemá byť hnojivom na burinu negatívnych emócií.

Každý, kto si latinčinu pomýlil s hlavnou guľometu obrátenou proti kultúre nerománskych národov, spreneveril sa podstate *lingua pacis* a nemá viac právo nazývať sa synom Ríma. Frankovia kosiaci na Velkej Morave mladú duchovnú úrodu latinčinu zneužili a zo struny lýry vyrobili bojový prak.

Latinčina nie je kosa, pod ktorou má všetko krváčať. Podobá sa hojivej náplasti, po ktorej môže siahnuť ktokoľvek, kto to potrebuje. Keď je latinčina liekom, prečo by nemohla slúžiť všetkým?

Národom, ktoré kedysi patrili do jurisdikcie starorímskeho orla, však práve latinský liek najlepšie zaberá. *Latina lingua* nie je antietnický nástroj a jej univerzalita v nijakom prípade neneguje túžbu niektorých komunít spraviť z nej motor svojho sebaurčenia. Pociť latinskej identity posilnil Moldavcov, aby pozdvihli prapór kritiky proti sovietskym pazúrom. Vedomie, že sú prapravnukmi rímskych kolonistov z čias cisára Trajána, im dodalo odvahu ísť do rizika a zachraňovať knihy písané v románskej rumunčine, z ktorých Stalin na ruských (lepšie povedané, rusifikačných) školách s obľubou staval horiacu hranicu.

Generácie Rumunov videli v latinčine div, že nie pokrvné znamenie a historik Nicolae Iorga syntetizoval letoru svojho ľudu v dvoch slovách: *sigillum Romae*, pečať Ríma. Dlhý by bol zoznam talianskych či španielskych literátov, ktorí v detstve kresali iskry z kamienkov latinských veršov. Ak by ich stroj času preniesol o zopár stáročí späť, mohli by si s Caesarom „poklábosiť“ pri pohári vína.

Ak má čosi patriť všetkým, najskôr musí patriť aspoň niekomu. Vetvy stromu rodia ovocie *sine differentia* pre každé hladné ústa, ich korene však patria zemi. Novolatinské etniká sú tou úrodnou zemou, z ktorej vyrastá latinský strom. V očiach Stvoriteľa majú vzácnu úlohu. Zalievať korene. Požehnaný strom nemôže vyschnúť, no nedbalosťou môže zoslabnúť a lístky mu budú opadávať ako slzy. Pôda novolatinskej rodiny je však suchá. Vody viery v nej niet, a preto vädnú strom.

Aby na strome latinskej kultúry bolo čo najmenej suchých vetiev, neslobodno nečinne obviňovať zlé časy z krízy. Ján XXIII. hľadá v konštitúcii *Veterum sapientia* aktívne riešenie, ako ochrániť pluvial latinčiny pred moľami modernizmu. „*Tamquam magnifica caelestis doctrinae sanctissimarumque legum veste.*“ „Sťaby nádherné rúcho nebeskej doktríny a najsvätejších zákonov.“ Takéto epiteton dáva rímsky pontifex jazyku (nielen) prvého kresťanského cisára Konštantína a nazýva ho putom (*vinculum*) podivuhodne spájajúcim Cirkev nášho veku s minulosťou i budúcnosťou: „*Praesens Ecclesiae aetas cum superioribus cumque futuris mirifice continetur.*“ *Vincire* v sebe integruje významy zviažania a spútania, *vincere* značí zvíťaziť.

Latinská modlitba je zvláštny Boží telefón. Pamätajme, že Boh nikdy nemá obsadené.

Zdroj: archív L. Laudoni

Apoštolská konštitúcia prorocky varuje pred rizikom deformácie človeka na úroveň chladného stroja, pokiaľ odmietne kultivovať svoju dušu a ducha: „*Quod magis natura et dignitate hominis dignum sit, ardentius acquirendum est id, quod animum colat et ornet, ne miseri mortales similiter ac eae, quas fabricantur machinae, algidi, duri et amoris expertes existant.*“ „Keďže je to hodné (väčšmi to zodpovedá) prirodzenosti a dôstojnosti človeka, je potrebné s (o to) väčšou horlivosťou nadobudnúť to, čo dušu zušľachťuje a zdobí, aby sa úbohí smrteľníci nestali podobní chladným a tvrdým strojom vyrobeným bez lásky.“

Pápežskú rozpravu o dôstojnosti latinského jazyka strieda niekoľko rád týkajúcich sa výchovy kňazského dorastu. Pokiaľ latinský rubín v mystickom prstene Cirkvi vekmi pobledol, lebo naň sadlo priveľa prachu, nie je nič jednoduchšie, než sivý prach zotrieť a rubínu prinavrátiť lesk. Hlavné a posvätné disciplíny (*maiores sacraeque disciplinae*) majú byť podľa prania svätopeterského Ríma prednášané v latinčine (*tradendae sunt lingua Latina*). Stojí za zmienku, že na tomto mieste sa stretávame s gerundívom (respektíve s perifrastickým časovaním) *tradendae sunt*, ktoré patrí slovesu *tradere*. Charizmou tradície je odovzdávanie. Zdieľanie nemennej podstaty. Tradícia, ktorá nie je zdieľanou, nemá právo volať sa tradíciou.

Učitelia pôsobiaci na kňazských seminároch majú podľa prania rímskeho archijereja hovoriť latinsky a používať knihy určené na školské použitie napísané v latinskom jazyku. Vari sa veľkňazovi šmyklo brko? Nuž, skontrolujme si, čo o učiteľoch posvätných vied súdi originál: „*Latine loqui tenetur et libros, scholarum usui destinatos, lingua Latina scriptos adhibere.*“ Prianie Svätého Otca žiaľ nebolo splnené a zástupy mŕtvych duší, ako by povedal Gogol', sa tvária, že *Veterum sapientia* je iba relikviou strateného času.

Súčasná politika rímskeho stolca nemá ďaleko k tomu, aby v tejto apoštolskej konštitúcii z dôb *Vaticanum secundum* videla zdrap toaletného papiera (ktorý je, mimochodom, užitočný svojím vlastným spôsobom). Každý, kto dvíha hrdzavú motyku proti sláve latinských otcov, stavia si mohylu hanby!

Kresťan s láskou k latinskému jazyku sa dnes môže cítiť ako osamelý jazdec v púšti. Keď je týmto jazdcom Johanka z Arku, víťazstvo je na dosah.

Zdroj: archív L. Laudoni

Záverečná formula *auctoritate nostra volumus et iubemus* (našou autoritou si prajeme a prikazujeme) podčiarkuje záväzný charakter riadkov z roku 1962, ktoré ešte nevybledli. Žiadny partikulárny predpis, zvyk či ústupok, akokoľvek hodný osobitnej zmienky (*peculiari mentione dignis*), nemá právnu silu proti tomuto ustanoveniu. Hovorí sa, že papier znesie všetko. Žijeme žiaľ v dobe, v ktorej oči neznesú pohľad na nevinne vinný papier strážiaci pravdu, pretože mnohé z ľudských očí už nie sú lampami Ducha. Sú vyhasnutými kahancami na hroboch, kam mŕtvi pochovali mŕtvych.

Dokedy si budeme namýšľať, že latinský jazyk je mŕtvy? Vyhovuje nám zotrvať v omyle? Omyl je plastelína, z ktorej si modelujeme predstavy šité na mieru našej malosti. Pravda však nie je bambusová palička, ktorú môžeme ohýbať *ad libitum*. Jediné, čo pravda neznesie, sú krivé duchovné chrbtice.

„*Quoniam lingua Latina est lingua Ecclesiae viva.*“ „Lebo latinský jazyk je živým jazykom Cirkvi.“ – stojí čierne na bielom v azda najvýznamnejšom dokumente *ad Latinam honorandam linguam* z dielne Rímskej kúrie 20. storočia. Pápež dáva zelenú obohacovaniu latinčiny o neologizmy vyplývajúce z aktuálnych spoločenských a jazykových potrieb, vždy však v súlade s jej starobyľým a vznešeným duchom. Autorita svätopeterského stolca dáva latinčine status živého jazyka a každý, kto ju zabíja, v skutočnosti kántri časť svojej minulosti. Niet v Európe takej reči, do ktorej by nezablúdilo nejaké to pierko z latinskej púpavy.

Jedna lastovička leto nerobí, namietal by skeptik. Inventúra na policiach v našom srdci však pomôže objaviť ďalšie a ďalšie pápežské výroky na adresu staronového a „novostarého“ rímskeho jazyka. Začítame sa do nich v ďalšom diele našich úvah *in trutina mentis*, na váhach mysle.

Rozum je dobrý lekárnik. Aby vyrobil liek, musí rôzne suroviny exaktne zvážiť a spočítať. *Ratio* je dieťaťom slovesa *reor*, rátam. A latinský jazyk je nebeskou matematikou bez kalkulačky...

Predchádzajúce časti:

Med a mlieko. O dôstojnosti latinského jazyka (Prvá časť)

Med a mlieko. O dôstojnosti latinského jazyka (Druhá časť)

Med a mlieko. O dôstojnosti latinského jazyka (Tretia časť)

Med a mlieko. O dôstojnosti latinského jazyka (Štvrtá časť)

Med a mlieko. O dôstojnosti latinského jazyka (Piata časť)

Med a mlieko. O dôstojnosti latinského jazyka (Šiesta časť)

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/med-a-mlieko-o-dostojnosti-latinskeho-jazyka-siedma-cast/>